

Torbica, v katero dolgi prsti ne morejo seči, nam vrne veselje do življenja

Skupina britanskih oblikovalcev se bojuje proti kriminalu na svoj način: ljudi poskušajo opozoriti na nevarnost tatvin, ne da bi jih še bolj prestrašili in se ne bi več upali ganiti od doma. Izdelali so nekaj rešitev, ki utegnejo biti kmalu zanimive tudi za nas.

Katerina Ferkov

Na že sedmem mednarodnem festivalu mladih kreativcev Magdalena je posebno pozornost pritegnilo predavanje Britancev dr. Lorraine Gamman in oblikovalca Keitha Greya. S svojim pionirskim delom in optimističnim odnosom do sveta odpirata povsem novo poglavje v zgodovini oblikovanja. Pobuda Oblikovanje proti kriminalu (Design Against Crime – DaC) je sicer nastala na univerzi University of the Arts, London Central Saint Martins, vendar je svoje vizije udeležila tudi v konkretnih primerih.

V Londonu vsako minuto nekomu ukradejo torbo in vsako drugo nekomu mobilni telefon. Med študijem v Londonu sem se prvič dojela, kaj pomeni živeti v nevarnem delu mesta, kako to vpliva na človekovo vedenje in vsakodnevna opravila.

Dr. Gamman: V Londonu je že v 17. stoletju obstajal sloj ljudi, ki se je preživljal s krajo. Verjetno poznate pisanje Charlesa Dickensa, ki opisuje tako združbo v 19. stoletju. Živimo v okolju, kjer so kraje nekaj stalnega. Želeli smo storiti nekaj, kar bi ljudi na to opozorilo, ne da bi postali še bolj paranoični in se ne bi upali ganiti od doma.

Grey: Lovimo ravnotežje med tem, da obvestimo ljudi, naj bodo izjemno pazljivi, ne da bi jim vcepili občutek nenehne tesnobe. Gre za tanko mejo.

Gamman: Sprašujemo se, kako naj na primer obiskovalcu iz Slovenije, ki pride na letališče Stanstead, sporočimo, da mora karseda paziti na svoje osebne stvari. Da ga obvestimo o nevarnosti, ne da bi ga prestrašili in mu odvzeli veselje.

Grey: Na predavanju smo kot primer pokazali znak na semaforju iz Litve, ki kaže na nevarnost

Dr. Lorraine Gamman

roparjev. Takšni znaki nas lahko predvsem prestrašijo.

Moram priznati, da že samo ime Oblikovanje proti kriminalu zveni precej strašljivo.

Gamman: Zavedati se moramo, da so mesta veletoki kapitala in neskončnih priložnosti, in prav je, da ljudje sodelujejo in v tem uživajo, namesto da sedijo prestrašeni doma. Zato smo se odločili, da oblikujemo predmete, ki jim bodo to omogočali. Izdelali smo recimo stol, na katerega lahko varno namestite svojo torbico ali nahrbtnik. Potem ste lahko veliko bolj sproščeni, ko ste zunaj na pijanci s prijatelji. S tem dodobra izbolj-

Stol in hkrati »čuvaj« torbic gosta v restavraciji

šamo svoj položaj, tako da niti sebi niti drugim ne omogočamo kraje.

Ko nam izmaknejo osebno stvar, ne gre le za konkretno izgubo denarja, temveč tudi identitete. To občutimo kot napad na osebnost.

Grey: Lahko smo ob predmet, ki je za nas neprecenljiv, na primer fotografija otroka ali religiozni predmet, ki nas spremlja vse življenje. Izguba osebne lastnine je podobna izgubi osebe, za njo tudi žalujemo.

Gamman: Predvsem nam gre za to, da se vprašamo, kaj vendarle lahko storimo. Oblikovanje proti kriminalu morda res ne zveni obetajoče. A čeprav se dogajajo nega-

Keith Grey

tivne stvari, jih lahko izboljšamo, omilimo. Ne trdim, da so ljudje, ki se preživljajo s krajo, slabi, sploh ne. V Evropi je več krajev, kjer je ta pojav pogost, to ni le London, tudi Pariz, Rim in Barcelona. A osebno se počutim zelo neprijetno ob misli, da nekdo dobronamerno obišče mojo deželo in mu ukradejo osebne stvari.

Po moje je pogumno, da ste kljub vsemu osvetlili ta problem in se odločili, da nekaj spremenite.

Gamman: Pred kratkim sem kolesarila po mestu in na vsakih nekaj metrov je bilo policijsko opozorilo Pozor, umor. Precej zastrašujoče, ne več najbolje, kako naj bi sploh reagiral. Svoji in prijatelji žrtev navadno okrasijo najbližje drevo z vencem rož. Teh rož je vse polno okoli dreves ali drogov javne razsvetljave, večina, ki hodi mimo, pa niti ne ve, kaj pomenijo.

Grey: Rože okoli dreves se mi zdijo primerno vizualno sporočilo soljudem. V težkih trenutkih jih lahko povežejo, ne delujejo pa kriminalno in ne spodbujajo dodatnih negativnih odzivov.

Gamman: Pomemben je nenehen trud za izboljšanje življenja. Moji osemletni hčeri ravno dejstvo, da živi v tako velikem mestu, omogoča, da ima prijatelje z Jamajke ali iz Turčije, Žide ali Afričane. V neposredni bližini lahko jemo odlično turško, indijsko ali

afriško hrano. Ta raznolikost, ki nas obdaja, je izjemna prednost in kakovost. Velika mesta nam lahko ponudijo izkušnje in interakcije, ki jih le poredko doživimo v bolj zaprtih in varnih okoljih. Zato še posebej želim, da ljudje brez strahu izkoristijo vse možnosti, ki jih imajo. Nihče naj ne bo zaprt sam doma med štirimi stenami.

Kdo je v velenestu najbolj ogrožen?

Gammanova: Na žalost so to ravno starejši ljudje, ki v velikih mestih že tako ali tako niso vključeni v jedro dogajanja. Zato jim z oblikovalskimi inovacijami lahko

Vedno dosegljivi mobilnik – a le lastniku.

Nedelo, 22. maja 2005

23

pomagamo. Oblikujemo denimo torbo, ki jo bodo lahko brez skrbi imeli pri sebi in ne bo izživala dolgoročnih težav, sami pa bodo brez strahu za svojo pokojnino raziskovali okolice.

Grey: Zamislili smo si izdelke, ki so prijetni za oko, uporabnikom pa dajo dober občutek. Skratka, ustvarjamo privlačne izdelke in ne dodatne tesnobe.

DAC je takšen oglas objavil pred lanskim božičem. Vsi pač ne dobijo podjelko najnovejših tehnoloških igrac, zato nekateri poskušajo priti do njih drugače.

Gamman: Sprašujemo se tudi o oblikovanju kot takem. Svet gotovo ne potrebuje nujno še ene oblikovalske domislice v obliki čajnika, teh je morda že dovolj. Prav tako ne želimo pospeševati dodatne potrošniške mrzlice in hrepenenja ljudi po predmetih, s katerimi zaposlujejo praznine v sebi. Želimo biti povsem praktični. Držalo za torbo na stolu je učinkovito proti kraji in tudi estetsko funkcionalno, ker ljudje ne odlagajo več torb vsepovsod po lokalno. Kraja torbic v Londonu je izjemno problematičen pojav, moteča je v ekonomskem smislu. Tragično je, da greste v restavracijo, kjer se resnično potrudijo, da bi vam ustregli in vas primerno sprejeli, potem pa vam tam izgine torbica. Ves trud gostil-

ničarja je zaman, verjetno v tisto restavracijo ne boste več šli in tako je on, ki ni nič kriv, ob posel, za katerega se razdaja. Za zdaj v Sloveniji takšni problemi še niso zelo pereči, a če se bo vaš turizem razvil v bolj množično obliko, boste tudi vi morali ukrepati.

Marsikdaj pozabimo, da ima oblikovanje izdelkov družbeno pomembno vlogo.

Grey: Vedno gre za odnos med predmetom in človekom, za odnos, ki se razvije med njima. Predmeti lahko dajo človeku določeno moč. Nadzorne kamere so denimo nepriljubljene, sprašujemo se, ali je to edini način, ki lahko da ljudem občutek varnosti.

Gamman: Oblikovanje ima pomembno nalogo pri tem, kako živimo. Ko oblikujemo predmet, moramo poznati njegov namen, funkcijo v dejanskem okolju, njegov vpliv na ljudi. Stvari so lahko zelo lepe in nas razveseljujejo. Naloga oblikovalcev je, da v svet vnašajo lepoto.

Grey: Vedno gre za odnos med predmetom in človekom, za odnos, ki se razvije med njima. Predmeti lahko dajo človeku določeno moč. Nadzorne kamere so denimo nepriljubljene, sprašujemo se, ali je to edini način, ki lahko da ljudem občutek varnosti.

Gamman: Koristne so v primeru hujših kaznivih dejanj, denimo umorov, čeprav najpogosteje vidimo na posnetku le nekakšno raz-

mazano senco. Zakaj ne bi namesto kamer, ki zgolj beležijo dogajanje, najeli več varnostnikov, ki bi skrbeli za to, da se kaj tako hudega, kot je umor, sploh ne zgodi?

Ali pa denimo javni promet, ki je v velikih mestih izkušnja zase. Množica ljudi je na kupu, a popolnoma odtujena. Morda bi kazalo razobesiti table z napisi Nasmehni se sosedu.

Grey: Ljudje si želimo stika. Večina noče samo srečo in mrko brati časopisa in niti ne pogledati okoli sebe, kar je postalo že standard vedenja na podzemni železnici. Ljudje si želijo komunikacije, vendar jih je strah, da jih bo kdo zabodel z nožem.

Gamman: V predelu mesta, kjer živim, se govori devetinsemdeset jezikov. Devetinsemdeset! Si predstavljate, kakšno bogastvo je to? Nekaj takšnega je mogoče samo v mestu, kot je London, in to je absolutna prednost. Prav zaradi pozitivnih vidikov je še toliko bolj pomembno, da čim bolj omilimo negativne. Tukaj v Sloveniji je lepo, čisto, imate varnost, vendar ni takšne raznolikosti.

Doma je najlepše, pravimo pri nas. Vendar imamo Slovenci izjemno radi potovanja.

Gamman: Prav zaradi tega je pomembno, da se izognemo popolnoma nepotrebnim izkušnjam. Precej grozljivo je, da nekdo v vselem pričakovanju varčuje za potovanje v Veliko Britanijo in se veseli zanimivosti, potem pa mu že na letališču v trenutku nepozornosti izmaknejo vse prihranke in osebne dragocenosti. To želimo popraviti. Smo nič hudega slutečega Norvežana ali Japonca dovolj opozorili?

Sama pol leta nisem razumela znamenitega londonskega opozorila, ki odmeva vsako minuto po zvočnikih na podzemni železnici: Mind the Gap, Paz!, luknja, in

Torbica, v katero ne sežejo dolgi prsti.

opozarja, da moramo pri vstopanju na vlak paziti na vrzel med peronom in vagonom.

To je primer slabo oblikovane ga sporočila.

Grey: To opozorilo je tako zelo tipično za londonsko podzemno železnico, da se nikomur ne zdi potrebno to dodatno pojasnjevati. Zelo londonsko.

Gamman: Verjetno ste se spraševali, za katero »luknjo« gre. To opozorilo je postalo nekaj samo po sebi umevnega. Vendar, samoumevno za koga? Nikakor ne za vse različne ljudi, ki uporabljajo to javno prevozno sredstvo.

Poleg tega je velika gneča na podzemni kot naročena za tatvine.

Gamman: To nam kvari dobro počutje in občutek osebne svobode. Pa je tako preprosto oblikovati učinkovit in estetsko privlačen plašč ali torbo, ki z načinom zapenjanja preprečuje kriminalna dejanja.

Toda oglaševanje vse naokrog še bolj spodbuja pohlep po predmetih.

Grey: Velikokrat pozabljamo, da lastništvo nad nekim predmetom povzroči ravno to, da se drugi počutijo izključene, odrinjene. Sošolec poslušá glasbo na najnovejšem i-podu, ti tega ne moreš. Avtomatično se počutiš izrinjenega iz njegovega sveta. Posedovanje tako postane izjemno pomembno in s tem se dvigne stopnja kriminala. Ali pa mobilni telefoni. Lahko bi imeli vgrajene mehanizme za izsleditev, a proizvajalcem povsem ustreza, da si kupimo novega. Znova, ni najhujša izguba samega telefona, ampak osebna prikrajšanost za stike z ljudmi in izguba shranjenih telefonskih števil ...

Gamman: Potrošniki se spreminjamo. Ne gre vsem samo za prestižne blagovne znamke, vedno več nas želi vedeti, kako delujejo proizvajalci. Ne bi želela nositi še tako lepe in dragocene torbice z zvanečim imenom oblikovalca, če jo je za bedno plačilo sešila deklica, ki je toliko stara kot moja hčerka in bi morala sedeti v šolskih klopetih.